

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Uredništvo učiteljskega tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

se pošiljate je pošiljati franko.

Učiteljski tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja 10.— K. pol leta 5.— „ četrt leta 2.50 „ posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za peti-vrsto priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne peti-vrste če se tiska enkrat 14 h „ „ dvakrat 12 „ „ „ trikrat 10 „ za nadaljna uvrščenja od peti-vrste po 8 h. Oznanila sprejema učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo učiteljskega tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Slomškov jubilej.

Dne 24. t. m. je minilo petdeset let, kar je umrl v Mariboru škof Anton Martin Slomšek. Klerikalci so porabili to petdesetletnico za svoje namene in so obhajali te dni razne Slomškove slavnosti; deželni šolski svet kranjski je sklenil, da se ta jubilej proslavi tudi v šoli in da imajo ta dan šole prosto.

Nimamo vzroka, da bi se ne spominjali tega jubileja, posebno ker se nam pri tem nudi prilika, da splošno izpregovorimo o naših jubilejih.

Da je dež. šolski svet naročil šolam, da proslave Slomškov jubilej — proti temu bi nič ne imeli, ako bi se v šolah Slomškova slavnost — šoli primerno izvršila. Slomšk. slavnost bo obstala v tem, da bodo imeli šolarji mašo in da bodo imeli pouka prost dan. Mislimo, da zaradi tega naša mladina ne bo nič bolje vedela — kdo in kaj je bil Slomšek. Mnogo primernejše bi bilo, da bi se vršila po šolah primerna predavanja o Slomšku in da bi se čitale in deklamirale njegove pesmi, basni, in drugi šoli primerni spisi. Enako bi bilo, lepo, ko bi bil dež. šolski svet — ako je že hotel proslaviti ta jubilej — izdal primerno knjižico, kjer bi bilo kratko popisano Slomškovo življenje zadaj pa bi bile pridejane nekatere njegove najlepše stvari za mladino, odlomki iz knjige »Blaže in Nežica« itd. Tako bi se primerno proslavil jubilej, dočim sedanji način jubileja nima nikake kulturne vrednosti. Seveda bi se moral tak jubilej šoli primerno slaviti, t. j. izogibati bi se morali pri tem — politike. Toda pri nas je danes že nemogoče prirediti kako stvar, ne da bi ji dali političnega značaja. In klerikalci so imeli namena, da izrabijo Slomškov jubilej zase.

Pred par leti, ko so se klerikalci spomnili, da bi bil Slomšek zanje primerna reklama, se je zaletel neki slovenski list in je kratkoma zapisal, da ni bil Slomšek nič drugega, kakor fanatičen pop. Beseda je bila prenehalna in samo kaže, da še nismo na jasnem, po katerem merilu naj sodimo naše preteklosti.

Pride torej vprašanje, kaj je nam bil Slomšek in kaj je storil velikega?

Napačno je ljudi preteklosti soditi po današnjih razmerah. Vsak pojav je mogoče prav razumeti le v zvezi s sodajnimi razmerami.

Zato tudi Slomška prav spoznamo šele iz njegove dobe.

Slomšek je bil Štajerc (rojen na Slomu leta 1800) in je preživel svoja dijaška leta na Štajerskem, bogoslovca pa v Celovcu. Ljubljana seveda še ni bila središče Slovenije, vendar je bila ravno v dobi 30 let, — za Prešerna — središče kulturnih delavcev, — ki so bili pripadniki naprednega evropskega duha. Imenovali so jih »Freigeister«. Proti njim je že takrat nastopala kranjska duhovščina. Slomšek je v Celovcu kot špirtual dobro vedel, kaj pomeni evropski napredni duh — saj je junjska revolucija 1830, precej pretresla Evropo — zato je bil stopil v službo verske vzgoje.

Vprašanje šole in vzgoje je postajalo že takrat važno, še važnejše pa je postalo po letu 1848., ko so narodi zahtevali narodno šolo.

Slomšek pa je kmalu videl, da šola sama ne zadostuje, ampak da je treba izobrazbe tudi izven šole — zato se je s tako vnemo zavzel za takozvano nedeljsko šolo in za ljudsko vzgojo sploh. Naravno je, da je Slomšek kot duhovnik in kot učitelj janzenistov skrbel predvsem za versko vzgojo. V tem smislu so pisane nje-

gove »Drobtinice« in enak namen je dal tudi Mohorjevi družbi.

Ne smemo pozabiti, da sodi Slomšek v čas konkordata, t. j. v tisto dobo, ko je bila država pod cerkveno komando in ko je bil učitelj le ubog — cerkveni sluga.

Slomšek je bil seveda s temi razmerami zadovoljen, ker so bile za cerkev jako ugodne.

Pokazalo pa se je, da niso bile ugodne niti za državo niti za narod, zato je prišel pet let po Slomškovi smrti — preobrat.

Klerikalci dobro vedo, zakaj časte Slomškov spomin: žele si nazaj njegovih časov.

Čas — pravijo — je pravičen sodnik in prizna vsakemu delu vrednost. Slomškovo delo za slovenski narod ni bilo brez vrednosti — kar je v njem kulturnega in narodnega, je imelo ob onem času svoj pomen in je ohranilo svojo vrednost tudi v bodočnosti. Kar pa je bilo v njem protikulturnega in protinarodnega, je bodočnost zavrgla, in nove kulturne in narodne smeri so zmagale.

Treba je torej razločevati med Slomškom kot narodnim delavcem svoje dobe — in med Slomškom, ki je stal v službi konkordata.

Odobravati moramo njegovo vrnemo za splošno narodno izobrazbo, njegovo delo za ljudsko in mladinsko književnost, skrb za ljudsko prosveto, ne moremo se pa danes vneti za njegove tuintant fanatične verske nazore, za konkordatske šolske razmere in za narodno popustljivost, kakor je bil n. pr. njegov izrek, da je vseeno, ako govorimo nemško ali slovensko, ker bomo v nebesih vsi v angeljskem jeziku govorili.

Klerikalci poveličujejo Slomška zaradi njegovih klerikalnih nazorov. Učitelji, ki ga časte v Slomškovi Zvezi, kažejo, da si žele nazaj stare čase, ko je bil učitelj sluga farovža in cerkve. Tako Slomškovo ime enostransko zlorabljajo.

Med narodom je Slomškovo ime jako znano, njegove »Drobtinice« še danes čitajo. Značilno pa je, da narod pri tem ne obožuje versko fanatičnega Slomška — ampak časti v njem narodnega škofa, ki je dal narodu ljudskih knjig.

Ni prav in ni lepo, ako smo krivični proti možem, ki so delali na našem narodnem polju. Priznajmo vrednost njih dela. Slomšek je izvršil veliko delo. Ako ga hočejo sedaj klerikalci političsko zlorabiti, je to njih stvar.

Mi presojava in moramo vse presojati z narodnega in kulturnega stališča, kar je za narod koristno — priznamo, kar je škodljivo — odklanjamo. fola, prosveta, knjige so narodu koristne stvari — klerikalizem, narodna popustljivost, verski fanatizem — so narodu škodljive stvari, zato jih ne odobravamo.

Nebeški angelski jezik za nas ne bo rešen — rešilna bo za nas edino močna narodna zavest. — To pa krepe: narodna šola, kultura in prosveta — klerikalizem pa je proti vsem trem. Njih proslava Slomškovega jubileja ni odkritosrčna, temveč je umazana zloraba s klerikalnim koloritom v strankarske in političke namene.

Skupno zborovanje

slovenskega in nemškega učiteljstva za regulacijo učiteljskih plač na Štajerskem.

V čeških in nemških listih beremo zanimivo poročilo o skupnem zborovanju češkega in nemškega učiteljstva v Pragi. Na tem zborovanju se je javno dokumentiralo solidarnost učiteljstva cele kraljevine Češke v boju za izboljšanje svojega

gmotnega položaja. Da ta javna demonstracija ne bo ostala brez vpliva na tekoča pogajanja za delazmožnost češkega deželnega zbora, je več ko gotovo. Štajersko učiteljstvo brez razlike narodaosti se pa nahaja v še slabšem gmotnem položaju ko učiteljstvo na Češkem. Potreba skupnega postopanja, skupne velike demonstracije za regulacijo učiteljskih plač je torej na Štajerskem še večja in še aktualnejša, posebno ker ni niti pri nemških nacionalcih, niti pri slovenskih klerikalcih volje do delazmožnosti štajerskega deželnega zbora in do regulacije učiteljskih plač. Iz Gradca se slišijo glasovi, na bi se taka skupna demonstracija po češkem vzorcu priredila. Po našem mnenju je nujno potrebno, da se slovensko učiteljstvo oglasi in zavzame k temu nasvetu primerno stališče. Na klerikalce in njihove narodnostne fraze se ne smemo ozirati, ker je dejstvo, da so baš slovenski klerikalci v deželni zbornici najbolj zagrizeni nasprotniki izboljšanja učiteljskih plač. Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic, zgani se in govorite!

Tako čitamo v »Slovenskem Narodu« Mi nismo doslej glede tega prejeli nobenega poročila.

Naš položaj in šolstvo.

Podaval na 24. glavni skupščini Zaveze dne 11. avgusta 1912 v Celju Karel Kveder, učitelj v Št. Jurju ob Južni železnici.

(Konec.)

2.

Očitanja in krivi nazori o šolstvu, s katerimi hočejo nasprotniki naše zahteve pobijati.

Ako branimo šolstvo, branimo sebe in opravičujemo svoje zahteve.

A) Očitajo šolstvu, da zaradi stroškov zakrivlja sedanje splošno zadolženje, torej bedo.

Šolstvo je pravilno pojmovati kot realizirano stremljenje vsakodobno živčih, naraščaj, ki vsebuje vse potomce bodočega človeštva, vzgajati in opremiti s vsakodobni kulturni stopnji primerno naobrazbo ali sposobnost za življenje na tem svetu. Šolstvo imenujemo tudi lahko zavedno realizirano skrb vsakodobno živčih, ne samo odločilno vplivati na srečno usodo neposrednih potomcev, ampak vseh v prihodnje nastopajočih generacij. Kako je mogoče tej skrbi podtikati bedne posledice za sedanost in prihodnost, kako je mogoče od zanemarjenja vsakokratnega naraščaja ali potomcev pričakovati boljih gospodarskih razmer, zmanjšanja bede in vsakodobno nastopajoči družbi?!

Le tisti, ki ne poznajo ali nočejo priznati nepretrganih vzročnih vezij, ki vežejo prihodnost s sedanostjo, ki ne poznajo zakonov o uspevanju pozemeljskega življenja, ne zakonov o povoljnem proizvajanju vrednosti, le tisti morejo širiti take nesmiselne trditve.

Prizadevajo se rušiti humanitarno napravo, do katere je človeštvo šele po bridkih izkušnjah nujno, a pozno dospelo.

Socialni ekonomski vendar jasno dovolj dokazujejo, da ima socialna beda, draginja in zadolževanje edino vedno svoj vzrok v nedostatnem proizvajanju vrednosti in potrebščin, v podvezanem prometu, v zapravljanju bogastva v nekulturne svrhe v še obstoječi nepravilnosti.

Z ozirom na ljudsko šolstvo je vendar jasno, da zakrivlja pomanjkanje v deželnih sredstvih edino krivičnost, ki ob-

stoji v tem, da morajo izključno občine in dežele nositi troške za šolstvo.

Socialni ekonomski nam pa nadalje tudi dokazujejo, da je v današnji dobi možnosti obladanja prirodnih sil po razviti tehniki, zaradi česar jih je mogoče v poljubno izdatni meri vprezati v delo za človeka, dejstvo bede in pomanjkanja nekaj nenaravnega in — nepotrebne.

Malthusijeva teza »Ljudstva se pomnožujejo vsakokrat do meje možnosti prehranjevanja« ne velja. Nasprotno, razdalje množine prebivalstva od meje možnosti prehranjevanja postaja ob vedno večjih kulturnih pridobitvah in razvoju tehnike vedno večje. Ako je bilo n. pr. pred sto leti na zemlji 1 milijarda ljudi pri možnosti prehranjevanja za 10 milijard, bosta morda že v 50. letih na zemlji 2 milijardi ljudi, ampak pri možnosti prehranjevanja za 40 milijard.

Ako pa imajo tehnični pripomočki, razne epohalne iznajdbe v produkciji še tako nezaten uspeh, da proizvajanje še daleko ne zadošča vsem živčim in vlada neprimerna draginja ali beda, ne more biti temu drugega vzroka, nego da se izrabljajo ogromnih prirodnih sil v produkcijske svrhe v nepovoljni meri vrši. In res, tehnične iznajdbe za složnost naravnih sil se porabljajo večinoma v druge nego proizvajalne namene; produkcija življenjskih potrebščin pa je v pretežni večini še vedno navezana na ročno delo delavcev kakor v starem veku.

Splošno porabo tehnike zavirajo še nepremagljive zapreke. So to nesvoboda in nepravilnost, razne omejevalne neredbe v prometu, v veliki meri tudi neinteligenca, nesposobnost delujočega prebivalstva. Le splošno intenzivnejše izrabljanje prirodnih sil in ozemlja rodi bogastvo; z zanemarjenjem bodoče učinkovitih, vsakokrat nastopajočega rodu, bo pa postajalo racionalnejše in izdatnejše izkoriščanje prirode in njenih sil le še bolj nemogoče.

Rešitev ne leži v krivičnosti, v brezvestnem izrabljanju in izkoriščanju delujočih po hlapčevstvu za vzdrževanje parazitstva, še manj v izrabljanju otrok v take namene, ampak v solidarnem boju vseh v popolno obvladavanje prirode in ozemlja.

B) Šolstvu očitajo veliko krivdo, da odtuji mladino od koristnega domačega dela, da je vzrok begu in izseljevanju najboljših delavnih sil.

Statistični material o izseljevanju nam dokazuje, da se res izseljujejo le podjetni, pogumni, energični in delavni mladi ljudje. Ne gredo pa iskat lažjega dela, ampak popirajo se vsakega, tudi najtežavnejšega, n. pr. rudarskega, samo da se primerno plača. V tujini uspešno konkurirajo z domačini, ker so bolj živavi, energični in skromnejši. Šolo, oziroma nas, more kvečjemu zadeti krivda, da smo jih vzgojili v vztrajne, energične, žilave in neustrašene ljudi.

Kaj pa more šola za to, da pri teh značajnih lastnostih niso zadovoljni z razmerami v domovini, ker jih ne morejo sami v prid uveljaviti?

Zato skrbeti ni šolska, ni naša naloga, to je zadeva v to poklicanih odločilnih krogov. Zmožne ljudi odganja v tujino pomanjkanje primerno plačanega dela, nemožnost priboriti si trajno ekstenzo, pa tudi hlapčevstvo in brezpravnost v domovini. To so pojavi splošnega zaostalega gospodarstva, podvezanega prometa, raznih ovir produkcije, ali plošno: stagnacije kulture, zaradi katere naraščajoče mase delavskega ljudstva ne najdejo v domovini v vsakem letnem času po-